15 كادر جانە حالىق ساقشىسى قۇربان بولىپ، اناعۇرلىم زور كولەمدەگى لاڭكەستىك شابۋىلدى توسىپ قالدى، بۇقارادان ٴولىم ـ ٴجىتىم بولعان جوق

2013 ـ جىلعى شينجياڭ مارالباسى ”23 ـ ٴساۋىر“ اۋىر زورلىقتى كۇش لاڭكەستىك دەلوسىنداعى ”ٴولىم مەن ٴومىر ارپالىسىنداعى جىلدامدىقتا“ قايىرلا قاراعاندا

☐ انار بۇلت / شينجياڭ گازەتىنىڭ تىلشىلەرى سۋي يۇنيان، لي شيڭ

11 ـ ايدىڭ 12 ـ كۇنى تۇستەن كەيىن شينجياڭ قاشقار ايماعى مارالباسى اۋدانى سەرىقبۇيا قالاشىعىنداعى شاعىن ساۋدا بازارىندا قىستاق تۇرعىندارى اسىقپاي ارالاپ، تاۋارلاردى قالاۋىنا قاراي تاڭداپ ساتىپ الىپ ٴجۇر، بالالار دۇكەندەردىڭ الدىندا ويىنشىق ماشينالارىنا ٴمىنىپ اسىر سالۋدا، وڭتۇستىك شينجياڭنىڭ اۋىل ـ قىستاقتارىندا ارەدىك كەزدەسەتىن قىسقى تۇرمىس كورىنىسى بارلىق جەردەن كوزگە تۇسەدى. وسىدان ٴبىر كۇن ىلگەرى سەرىقبۇيا قالاشىعىندا ”بەيسەنبى بازار“، كۇنى بويعى ادامدار سەڭدەي سوعىلىسقان دۋمان تاراپ، توڭىرەكتەگى اۋدان، قالالار مەن اۋىل ـ قالاشىقتاردان كەلگەن نەشە 10 مىڭداعان ساۋداگەر ساۋدادان تاپقان تابىسىن الىپ رازى بەينەمەن اتتانعانىنان كەيىن، بۇل ارا كۇندەلىكتى كۇيگە ٴوتتى.

ٴتىلشى اماندىق تەكسەرۋ ەسىگىنەن بازارعا كىردى، جول سەرىگى مارالباسى اۋداندىق قوعام حاۋىپسىزدىگى مەكەمەسى شۇڭقىرشاق ساقشى بولىمشەسىنىڭ باستىعى سۇلايمان ٴماسۇت تىلشىگە جۇرە اڭگىمەلەدى. ”سول جىلى سەرىقبۇيا ساقشى بولىمشەسىنىڭ باستىعى رىن چاڭجۇيدىڭ اۆتوكولىگى انەۋ جەردە ورتەلگەن، مىنا داۋالدىڭ بۇرىشىنا ٴبىر زورلىقتى كۇش لاڭكەس ەلەمەنت جاسىرىنىپ تۇر ەكەن، بىلەگىنە ۇزىن پىشاق بايلاپ، تاعى ٴبىر قولىنا بالتا ۇستاپ، بۇلعاڭداتا جۇگىرىپ شىعىپ، جەتەكشى ٴماتىمىن وبۇلدى مەرت قىلدى، ول مىنا جەرگە جىعىلدى...“.

2013 ـ جىلى 4 ـ ايدىڭ 23 ـ كۇنى ساعات 13تەن 30 مينۋت شاماسىندا مارالباسى اۋدانى سەرىقبۇيا قالاشىعىندا ٴبىر توپ لاڭكەس ەلەمەنت قوپارۋ قۇرىلعىسىن جاساپ جاتقاندا، وتباسىلارىن ارالاپ جۇرگەن الەۋمەتتىك اۋماق قىزمەتكەرلەرى بايقاپ قالادى، سول ارادا 3 الەۋمەتتىك اۋماق قىزمەتكەرى مەرت بولادى، حاباردى ەستىپ جەتكەن قالاشىق ۇكىمەت قىزمەتكەرلەرى، حالىق ساقشىلارى لاڭكەس ەلەمەنتتەردىڭ توسقاۋىلداي شابۋىلداۋىنا تاپ بولىپ، دەلودا جيىنى 15 ادام مەرت بولىپ، 2 ادام اۋىر جارالى بولادى. لاڭكەس ەلەمەنتتەر قالاشىق ۇكىمەت پەن ساقشى بولىمشەسىنە دە شابۋىلدايدى.

سۇلايمان ٴماسۇت سول كەزدە سەرىقبۇيا قالاشىق ساقشى بولىمشەسىنىڭ حالىق ساقشىسى بولاتىن، دەلونى ٴبىر جاقتى ەتۋ شايقاسىنا قاتىناسقان. ونىڭ ەسكە الۋىنشا، ارادا 8 جىل وتكەندەگى ۋاقىت پەن كەڭىستىك وسى ارادا قايتا قاباتتاسىپ، سول كەزدەگى ەستەن كەتپەستەي ۇرەيلى دە سۇراپىل كورىنىس ٴبىر ـ بىرلەپ كوز الدىمىزعا كەلدى.

توپ ـ توپ كادرلار مەن حالىق ساقشىلارى الدىڭعىلاردىڭ ٴىزىن باسىپ وقيعا تۋىلعان جەرگە باردى، ەشكىم دە تايسالمادى

ساقشى جاقتىڭ حابارلاندىرۋىنان دەلو جاعدايىنىڭ تۇتاس كورىنىسىن ايقىن كورە الامىز. دەلو تۋىلعان كەزدە وقيعا تۋىلعان جەرگە بارعان كادرلار مەن حالىق ساقشىلارى تۇسىن تۋىلعان لاڭكەستىك شابۋىلعا ٴدوپ كەلدى، ەشقانداي الدىن الا ساقتانۋ، سىرت جاقپەن حابارلاسۋعا، ٴتىپتى ويلانۋعا دا مۇمكىنشىلىك جوق جاعدايدا، ولار ەڭ الدىمەن ارەكەتكە كەلىپ، قايىسپاس قاھارماندىقپەن، باسىن ٴباي تىگىپ كۇرەستى.

15 ادامنىڭ ٴومىرى ادىلەت جولىندا قان قۇسىپ ٴۇزىلدى. ىشكەرلەي تىلشىلىك جاساۋ بارىسىندا ٴتىلشى ٴتىپتى دە كوپ كوزگە جاس الىرلىق ٴمان ـ جايدى ٴبىلدى.

”سول كۇنى جاڭابازار الەۋمەتتىك اۋماعىنىڭ كادرلارى مەن ساقشى ىستەرى كەڭسەسىنىڭ حالىق ساقشىلارى، كومەكشى ساقشىلارى تۇرعىنداردى ارالاپ جاعداي ۇعىسۋداي قالىپتى قىزمەت ورىستەتىپ جۇرگەن، ٴبىر تۇرعىننىڭ ۇيىنە كەلگەندە، ولار كۇماندى ادامدار مەن زاتتاردى بايقايدى“. سول كەزدە سەرىقبۇيا قالاشىق پارتكومىنىڭ شۋجيى بولىپ تۇرعان ما ۋنبو بىلاي دەدى: بۇل كۇماندى زاتتاردىڭ اراسىندا قوپارعىش زات جاسايتىن جابدىقتار سياقتىلار بار ەكەن. سۇراستىرۋ قىزمەتىنىڭ ورىستەتىلۋىنە ىلەسە، ساقشى بولىمشەسى مەن الەۋمەتتىك اۋماق باسشىلارى حابارعا ايرىقشا ٴمان بەرىپ، ىركەس ـ تىركەس سوڭىنا جەتەدى.

تۇرعىننىڭ ٴبىر بولمەسى قۇلىپتاۋلى تۇرعاندىقتان، ٴبىر لاڭكەس ەلەمەنت ىشتىرىكتەن كىلت الىپ كەلەمىن دەپ كەتىپ، سىبايلاستارىن جيناپ كەلىپ جاۋىزدىققا باسادى. تۇسىنان ٴولتىرۋدى كوزدەپ سىلتەلگەن پىشاق پەن بالتا الدىندا، كادرلار مەن حالىق ساقشىلارىنان بىردەن ـ ٴبىر ادام كەرى شەگىنبەيدى، ولار لاڭكەس ەلەمەنتتەرمەن باسىن ٴباي تىگىپ شايقاسادى، ناعان الا شىققان بىردەن ـ ٴبىر ادام رىن چاڭجۇي 6 وقتى اتىپ تاۋسادى، 3 ايەل كادر پىشاق ٴتيىپ كوز جۇمادى. كوپ جاۋعا توتەپ بەرە المايتىندىقتان، باسقالارى ٴبىر بولمەگە شەگىنىپ كىرۋگە ٴماجبۇر بولادى، لاڭكەس ەلەمەنتتەر ەسىكتى بوگەپ، وت قويىپ، ولاردى تىرىدەي ورتەپ جىبەرەدى.

ٴماتىمىن وبۇل مەن حالىق ساقشىسى حەلىل جەلىل حاباردى ەستىگەننەن كەيىن وقيعا تۋىلعان جەرگە بارعاندا، كوپتەگەن لاڭكەس ەلەمەنتتىڭ شابۋىلىنا ۇشىراپ، ٴماتىمىن وبۇل بازار مەن تۇرعىندار تۇراعىنىڭ اراسىن جالعايتىن شاعىن كوشەدە جىعىلادى، حەلىل جەلىل اۋىر جارالانادى.

”دەلو جاعدايىن سوڭىنان قالپىنا كەلتىرۋدەن ٴبىز كادرلار جولدا مىندەت وتەپ جۇرگەن قاتىناس ساقشىلارى، اۋداننان دەلو بىتىرۋگە كەلگەن قىلمىستىق ىستەر ساقشىلارى، توڭىرەكتەگى قىستاق (الەۋمەتتىك اۋماق) ساقشى ىستەرى كەڭسەلەرىنىڭ حالىق ساقشىلارى مەن كومەكشى ساقشىلارى، حالىق جاساقتارى قاتارلىلار وقيعا تۋىلعانىن بىلە سالىسىمەن، ادىلەت جولىندا العان بەتتەن قايتپاي وقيعا تۋىلعان ورتالىققا تەگىس جەتىپ بارعانىن كوردىك“، ـ دەدى ما ۋنبو.

قىستاقتا قىزمەت ورىستەتىپ جۇرگەن سەرىقبۇيا قالاشىق پارتكومىنىڭ ۇگىت مۇشەسى سۇن چاۋ ٴورت شىققانىن كورىپ وتتەن قۇتقارۋعا كەلگەندە، لاڭكەس ەلەمەنتتەردىڭ شابۋىلىنا ۇشىراپ، قان قۇسا جىعىلادى. ونىڭ باسىن قاتىگەزدىكپەن ەكى قاسىنىڭ اراسىنان بالتامەن شاۋىپتى، موينىن جارتىسىنا دەيىن شاۋىپتى؛

سول كەزدەگى ساقشى بولىمشەسىنىڭ حالىق ساقشىسى احمەتجان وبۇل وقيعا تۋىلعان ورىنعا بارىپ، پەردەنى سىرىپ تۇرعىندار تۇراعىنىڭ اۋلاسىنا كىرگەندە، جارالانىپ قالىپ شەگىنىپ شىعادى، ٴسال دەمالعانىنان كەيىن ول اۋلاعا قايتادان ۇمتىلىپ كىرەدى؛

سول كەزدەگى ساقشى بولىمشەسىنىڭ كومەكشى ساقشىسى ازىرەتىلى مامەت جولدا جۇگىرىپ كەلە جاتقاندا، بۇقارا وعان الدا قاتەر بارلىعىن ەسكەرتەدى، ول ەشتەڭەنى ويلاپ جاتپاستان وقيعا تۋىلعان ورىنعا اتىلىپ بارادى. قولىنا ۇزىن پىشاق العان 4 لاڭكەس ەلەمەنتتىڭ شابۋىلىنان جارالانعانىنان كەيىن، ول قانعا مالشىنعان بىلەگىن سىلتەي ٴتۇسىپ جۇگىرىپ وتىرىپ، نەشە 100 مەتر جەردەگى قالاشىق ۇكىمەتكە حابار جەتكىزىپ، ”بۇزاقىلار شابۋىلداپ جاتىر“ دەگەن ٴسوزدى ايتقانىنان كەيىن جىعىلىپ تۇسەدى؛

سول كەزدە مارالباسى اۋداندىق قوعام حاۋىپسىزدىگى مەكەمەسى قاتىناس ساقشى ۇلكەن اترەتى سەرىقبۇيا ورتا اترەتىنىڭ باستىعى بولىپ تۇرعان ليۋ چيڭ قاتىناسقا ٴجۇرۋ سىلتەپ تۇرعان بولاتىن، حاباردى ەستىگەننەن كەيىن ول شابۋىلعا ۇشىراعان ساقشى بولىمشەسىنە بارادى. سانى كوپ لاڭكەس ەلەمەنت الدىندا ول تاپانشاسىن سۋىرىپ الىپ، ٴبىر لاڭكەس ەلەمەنتتى جەر جاستاندىرادى...

سەرىقبۇيا قالاشىعىنىڭ توڭىرەگىندەگى الاعىر ساقشى بولىمشەسىنىڭ حالىق ساقشىلارى كەلەدى، جاڭا وستەڭ ساقشى بولىمشەسىنىڭ حالىق ساقشىلارى كەلەدى، شۇڭقىرشاق ساقشى بولىمشەسىنىڭ حالىق ساقشىلارى كەلەدى، مارالباسى اۋداندىق قوعام حاۋىپسىزدىگى مەكەمەسى ورگانىنىڭ حالىق ساقشىلارى كەلەدى، قاشقار ايماقتىق قوعام حاۋىپسىزدىگى مەكەمەسىنىڭ حالىق ساقشىلارى كەلەدى... كومەك كۇشتەر شار تاراپتان سەرىقبۇياعا جينالادى.

ساعات 15 مولشەرىندە دەلو تىنشىتاندىرىلادى، ساقشى جاق 6 لاڭكەس ەلەمەنتتى اتىپ ٴولتىرىپ، 8ىن قولعا تۇسىرەدى.

”وقيعا توسىن تۋىلدى، ازىرەتىلىدىڭ دەر كەزىندە مالىمدەۋىنىڭ ارقاسىندا، ٴبىزدىڭ قالاشىق ۇكىمەتتىڭ توتەپ بەرۋى، ٴبىر جاقتى ەتۋى ىرىقسىزدىقتان ىرىقتىلىققا وزگەردى، ارالىقتاعى بۇل ۋاقىت ٴبىر مينۋتقا جەتپەگەنىمەن، توتەنشە باعالى بولدى“، ـ دەدى ما ۋنبو.

ٴتىلشىنىڭ الدىندا تۇرعان ازىرەتىلى مامەتتىڭ دەنەسى قاڭىلتاق بولعانىمەن، رۋحاني كۇيىنەن ىسىلعاندىق بايقالادى. دەلونى ٴبىر جاقتى ەتۋ بارىسىنداعى باتىر بەينەسىنە وراي رەسمي حالىق ساقشىسى بولعان ول قازىر دەلو اشۋدىڭ شەبەرى بولىپ جەتىلىپ شىعىپتى.

بار كۇشپەن ۋاقىت ۇتىپ، قاشىپ جۇرگەن قىلمىستىلاردى تۇتقىنداپ، قوپارىلىس جابدىعىن ٴتىنتىپ قولعا ٴتۇسىرىپ، بۇقارانى جارالانۋدان، ٴولىم ـ جىتىمنەن اراشالاپ قالدى

دەلونى ٴبىر جاقتى ەتۋمەن ٴبىر ۋاقىتتا، كادرلار مەن حالىق ساقشىلارى ەڭ قىسقا ۋاقىت ىشىندە قاتىناستى توقتاتىپ، بۇقاراعا ساۋدا دۇكەندەرىن جابۋدى جانە ۇيلەرىنەن شىقپاۋدى ۇقتىردى، ٴارى حاۋىپسىزدىكتى جاپپاي كۇشەيتتى. تۇتقيىل شابۋىلداۋدان تۋىلعان زارداپ وسىنشاما اۋىر بولعانىمەن، ٴبىراق سول ورىننىڭ اينالاسىنداعى بۇقارا تۇگەلدەي امان قالدى.

ساقشى جاقتىڭ ٴتىپتى دە شيەلەنىستى قىزمەتى ەندى عانا باستالعان ەدى ــ قىلمىستىق توپتىڭ مۇشەلەرى جيىنى قانشا ادام؟ قاشىپ جۇرگەن باسقا دا لاڭكەس ەلەمەنتتەر بار ما، جوق پا؟ ولاردىڭ قولىندا پىشاق، بالتادان سىرت، تاعى باسقا قوپارىلىس جابدىعى بار ما، جوق پا؟ تۇتقيىل لاڭكەستىك شابۋىل تاعى دا تۋىلا ما، جوق پا؟ بۇل مينۋت، سەكۋندپەن تالاسقان ٴبىر مايدان ”ٴومىر مەن ٴولىم ارپالىسىنداعى جىلدامدىق“ ەدى.

الدىڭعى شەپ قولعا تۇسىرگەن لاڭكەس ەلەمەنتتەردى تەرگەۋگە الىپ جاتقاندا، قاشقار ايماقتىق قوعام حاۋىپسىزدىگى مەكەمەسىندە ٴبىر تەحنيكا كۇشى دە ارتقى شەپتە ماڭىزدى رولىن ساۋلەلەندىرىپ جاتتى. ”حابار العاش كەلگەندە ٴبىز تەك وقيعا تۋىلعاندىعىن عانا بىلدىك، وزەكتى اۋماقتىڭ ناقتى جاعدايىنان حابارسىز ەدىك“. قاشقار ايماقتىق قوعام حاۋىپسىزدىگى مەكەمەسىنىڭ حالىق ساقشىسى لي جاۋشۋان: ابىرجىپ مازامىز كەتىپ تۇرعاندا، الدىڭعى شەپتەن كەلگەن حابار بىرتىندەپ تولىقتانىپ، دەلونى اشۋ قىزمەتى مەن دەلو بارىسىن اۋەلگى قالپىنا قايتا كەلتىرۋ بىرگە جۇرگىزىلدى، ـ دەدى.

لي جاۋشۋان تىلشىگە: سول كەزدە لاڭكەس ەلەمەنتتەردىڭ سالاۋاتىن، ٴسوزسىز، دەرەۋ انىقتاپ، بايلانىس تورىن ايقىنداپ، ولاردىڭ سىبايلاستارىن تاۋىپ شىعىپ، تاعى دا ناقتى قاتەر تۋىلۋىنان ساقتانۋ كەرەك بولدى، ـ دەدى. ”ىشتەي قاتتى تىقىرشىدىم، بىردە ـ بىرەۋىنىڭ قالىپ قويۋىنان، لاڭكەس ەلەمەنتتەن ٴبىر قادام بولسا دا كەش قالۋدان ابىرجىدىم، ٴبىر سەكۋند تا كەشىگۋگە بولمايتىن ەدى“، ـ دەيدى ول.

مارالباسى اۋداندىق قوعام حاۋىپسىزدىگى مەكەمەسى جاڭا وستەڭ ساقشى بولىمشەسىنىڭ باستىعى مامەتجان تۇرسۇن سول كەزدە دەلو ىستەگەن حالىق ساقشىسى بولىپ، تەرگەۋ جانە تۇتقىنداۋ قىزمەتىنە قاتىناسقان ەدى. كۇنى بۇگىنگە دەيىن ٴوز ساناسىندا تۋىلعان سول ٴبىر قورقىنىشتى ويى ونىڭ ەسىنەن كوتەرىلگەن ەمەس. ”جارالانعان 3 لاڭكەس ەلەمەنتتى تەرگەۋ ٴىسى شيپاحانادا جۇرگىزىلدى. شيپاحانا توسەگىندە جاتقان ولاردى كورگەنىمدە، اتىلىپ بارىپ باس سالىپ، جاۋىنگەر ساپتاسىمنىڭ كەگىن العىم كەلدى!“، ـ دەيدى ول.

شيپاحاناعا كەلىپ تەرگەۋ جۇرگىزۋدىڭ الدىندا، مامەتجان تۇرسۇن جاۋىنگەر سەرىگىنىڭ مۇردەسىنىڭ سول مايداندا ورتەنىپ جاتقان سۇرەتىن كوردى، ول جۇرەلەپ وتىرا كەتىپ، باسىن شەڭبەكتەپ زار ەڭىرەپ قاتتى جىلادى، ٴوزىن ـ ٴوزى باسا المادى. قاسىرەتتى شىندىقتى قابىلداي المادى، قاتتى كەكتەنۋ مەن اۋىر قايعىدان جۇرەگى ۋداي اشىدى. ”ٴوزىمدى كۇشپەن سابىرعا شاقىردىم، ٴوزىمنىڭ ساقشى ەكەنىمدى ەسكە الىپ، زاڭ بويىنشا دەلونى ٴبىر جاقتى ەتىپ، ٴادىل جول تابۋىم، ادىلەتتىلىكتى جاقتاۋىم كەرەك دەپ ٴبىلدىم“، ـ دەيدى ول.

ۇشقارى يدەيا ساناسىن ابدەن شىرماپ العان لاڭكەس ەلەمەنتتەرگە بەتپە ـ بەت كەلگەندە، نەشە ٴتۇرلى يلاندىرۋ شايقاسىن ورىستەتىپ، شيەنى شەشكەنگە دەيىن توزىمدىلىك تانىتتى.

مامەتجان تۇرسۇن شينجياڭ ٴوندىرىس ـ قۇرىلىس بيڭتۋانى 3 ـ شى 49 ـ تۋان 3 ـ ليانىندەگى قۇمدى شولگە جاسىرىنعان ٴبىر قىلمىستىق توپتىڭ مۇشەسىن ۇستاپ اكەلۋ شايقاسىنا قاتىناسقان ەدى. ”49 ـ تۋان ساقشى بولىمشەسىندەگى حالىق ساقشىلارىنىڭ كومەگىندە ٴبىز لاڭكەس ەلەمەنتتىڭ ورنىن ٴبىر ـ بىرلەپ انىقتادىق“. وسى ارەكەتتە مامەتجان تۇرسۇن قاتارلىلار توتەنشە ساقتىق ىستەدى، وزدەرىنىڭ بوتەن ادام ەكەندىكتەرىن باسقالار بايقاپ قالماۋى ٴۇشىن، تۇتقىنداۋ ارەكەتىن تۇندە جۇرگىزدى. اۆتوكولىكپەن ٴبىراز جول جۇرگەننەن كەيىن، ٴبىر جوتانىڭ قالقاسىنا توقتاپ، جاياۋلاپ 2 كيلومەتر جول ٴجۇرىپ، لاڭكەس ەلەمەنت جاسىرىنعان ٴۇيدى قورشاپ الىپ، ٴبىر جولدا قولعا ٴتۇسىردى.

بۇل قىلمىستىق توپ 20 قوپارىلىس جابدىعىن جاساپ، سەرىقبۇيا قالاشىعىنداعى قۇمنىڭ جيەگىندەگى ٴشول دالاعا كومىپ قويىپتى! ٴتىنتىپ تاۋىپ الدى!

شايقاسقا قاتىناسۋشىلار ٴۇرتىس 5 تاۋلىك جان قيارلىقپەن شايقاس جۇرگىزىپ، 4 ـ ايدىڭ 28 ـ كۇنىنە جەتكەندە قاشقار، بايىنعولىن موڭعۇل اۆتونوميالى وبلىسى جانە ٴۇرىمجى سياقتى جەرلەرگە قاشىپ بارعان قىلمىستىق توپتىڭ 11 مۇشەسىن ارت ـ ارتىنان قولعا ٴتۇسىرىپ، 20 قوپارىلىس جابدىعىن تۇگەلدەي ٴتىنتىپ تاۋىپ شىقتى، بۇدان سىرت، تاعى 3 دانا ”عازاۋات سوعىس“ تۋىن جانە كوپ مولشەردەگى قوپارعىش جاساۋ شيكىزاتىن، شەكتەلگەن پىشاق جانە زاڭسىز ٴدىني ۇگىت بۇيىمدارىن ٴتىنتىپ تاۋىپ شىقتى.

لاڭكەستەردىڭ ماقساتى ادام شوعىرلى ورىنداردا زۇلىمدىققا باسۋ بولسا، قۇرباندار ومىرمەن ٴتىپتى دە كوپ ٴولىم ـ ٴجىتىمنىڭ تۋىلۋىنان ساقتاندى

تەرگەۋ ارقىلى لاڭكەستەر مىنانى تاپسىردى: ولار سەرىقبۇيا قالاشىعىنان ٴبىر ٴۇيدى مايلاپ الىپ، جاسىرىن تۇردە دەنە شىنىقتىرىپ، قوپارعىش بۇيىمدار جاساپ، بالتا، پىشاق دايىنداپ، سول جىلى جازدا قاشقار قالاسىنداعى ادامدار شوعىرلانعان كولەمدى ساۋدا بازارلارىندا، ەرەن بازارلاردا لاڭكەستىك شابۋىل جاساماقشى بولعان.

نەگىزگى ساتى قىزمەتى تىڭعىلىقتى بولعاندىقتان، لاڭكەستەردىڭ جاسىرىنعان جەرى دەر كەزىندە بايقالادى، ساسقالاقتاعان ولار سول جەردىڭ وزىندە ”عازاۋات سوعىسىن“ قوزعايدى. 15 قۇربان ومىرلەرىنىڭ سوڭىنا دەيىن شايقاسىپ، اناعۇرلىم كولەمدى لاڭكەستىك ارەكەتتىڭ تۋىلۋىنان ساقتانىپ، حالىق بۇقاراسىنىڭ ٴومىرى مەن مال ـ مۇلىك حاۋىپسىزدىگىن قورعادى.

سەرىقبۇيا قالاشىعى جاڭابازار الەۋمەتتىك اۋماعىنداعى 2 قاباتتىق ۇيدەن ۇلتتار ىنتىماعى مەن لاڭكەستىككە قارسى تۇرىپ، ورنىقتىلىقتى قورعاۋدى نەگىزگى تاقىرىپ ەتكەن 2 تاربيەلەۋ بازاسى قۇرىلدى. لاڭكەستىككە قارسى تۇرىپ، ورنىقتىلىقتى قورعاۋ كورمە زالىنداعى سۇرەتتەر قۇرباندارعا دەگەن شەكسىز ساعىنىشتى ٴبىلدىرىپ، لاڭكەستىك تۋدىرعان اۋىر قىلمىستى ايىپتاپ تۇرعانداي.

”لاڭكەستەردىڭ ٴمانى ــ ادامزاتقا قارسى تۇرۋ، قوعامعا قارسى تۇرۋ، ولار ەر ـ ايەل دەمەي، ۇلتقا بولمەي جازىقسىز جانداردى جازىم ەتتى، ٴتىپتى، نازىك جاندى ايەلدەردى دە ايامادى“، ـ دەدى اۋاگۇل ابدىرەيىم. اۋاگۇل ابدىرەيىم بۇرىن سەرىقبۇيا قالاشىعى ٴادىليا ورنىنىڭ باستىعى بولاتىن، جاڭابازار الەۋمەتتىك اۋماعىنىڭ مەڭگەرۋشىسى قۇربانجان تۇرسۇن قۇربان بولعانىنان كەيىن، ونىڭ ورنىنا شىعادى، قازىر ول الەۋمەتتىك اۋماق پارتيا ياچەيكاسىنىڭ شۋجيى.

”الەۋمەتتىك اۋماعىنىڭ 3 ايەل قىزمەتكەردىڭ مىنەزدەرى سىپايى، بۇقارا ٴۇشىن قىزعىن، سابىرلىلىقپەن قىزمەت وتەيتىن، سونىڭ وزىندە لاڭكەستەردىڭ قاستاندىعىنا ۇشىرادى. لاڭكەستەر مۇردەنى جاسىرۋ ٴۇشىن، ولاردىڭ باستارىن كەسىپ العان. ايەلدەر بىرلەستىگىنىڭ مەڭگەرۋشىسى گۇلبانۇم تۇرسۇننىڭ جۇكتى بولعانىنا 2 اي بولعان ەدى!“، ـ دەپ اۋاگۇل ابدىرەيىم ٴسوزىن ونان ارى جالعاستىرا الماي جىلاپ جىبەردى.

سول كەزدە سەرىقبۇيا ساقشى بولىمشەسىندە حالىق ساقشىسى بولعان جاڭ فۇشين ٴبىر جاقتى ەتۋ كۇرەسىنە قاتىناسقان كەزدە اسقان باتىلدىق، باتىرلىق تانىتىپ، قالاشىق ۇكىمەتكە شابۋىل جاساعان ٴبىر لاڭكەستى اتىپ ٴولتىرىپتى، الايدا تىلشىلىك سۇحباتتا ول سول كەزدەگى جاعدايدى ەسكە العاندا، بەينە ٴبىر ٴالسىز بالاداي كورىندى.

”سول كۇنگى وتتەن اۋىر ٴورت كورمەگەن ەكەم، قۇرباندار مۇردەسى ورتەنىپ كۇلگە اينالدى“.

”رىن چاڭجۇيدىڭ بويى 1.8 مەتردەي بولاتىن، الىپ شىققان كەزدە ادام نەشە ون سانتيمەتر بولىپ، مۇلدە تانىلماستاي ٴبىراق قۇرىسىپ قالىپتى. كەيىن زاڭ شيپاگەرى قۇرباندار سالاۋاتىن DNA سارالاۋ ارقىلى ٴبىر ـ بىردەن تۇراقتاندىردى“.

”سول كۇنى كەشتە ٴبىز ٴتۇنى بويى سول ارادا بولدىق، ٴتىل قاتقان ەشكىم جوق، ٴبىز جەردە وتىرىپ ولاردىڭ جانىندا بولدىق، ولاردى جالعىزسىراتپادىق“.

...

سول ناق مايدانداعى ايانىشتى جاعداي جاڭ فۇشيننىڭ ويىنان شىقپاي، تۇسىنە ٴجيى كىرىپ ٴجۇردى، ول ٴاسلى اڭگىمەشىل بولاتىن، كەيىن كوپ سويلەمەيتىن كەم ٴسوزدى بولىپ قالدى، تۇندە ۇيىقتاعاندا دا شىراقتى سوندىرمەيتىن، كوزى وتتاي جانىپ، قىزمەتتى بارعان سايىن جانىن سالا ىستەيتىن بولدى. ۋيچات ەسىمىن ”铭记“ دەپ وزگەرتكەن ول 8 جىلدان بەرى وزگەرتىپ كورگەن جوق. ول: بۇقارانى جاقسى قورعاۋ كەرەك، جاۋىنگەر سەرىكتەرىمىز ومىرىمەن قورعاعان بارلىق نارسەنى قورعاۋىمىز كەرەك، ـ دەيدى.

”جەتەكشى ٴماتىمىن وبۇل قىزمەتتە تالاپتى قاتاڭ قويعانىمەن، مىنەزى ەرەكشە جاقسى ادام؛ رىن چاڭجۇيدىڭ دەنە قۋاتى كۇشتى، جازىپ ـ سىزۋعا دا شەبەر، بىزگە ٴوز قولىمەن ۇيرەتكەن ەدى؛ ليۋ مۇ قالىڭدىعىمەن جاقىندا عانا توي سۇرەتىنە تۇسكەن ەدى، ول ٴيتتى جاقسى كورەتىن، اسىراعان ٴبىر ٴيتى بار بولاتىن؛ سۇن چاۋ نە جۇمىس بولسا دا ٴوزى باستاماشىلدىقپەن ىستەيتىن، كوشەدەگى اعاشتاردى بۇتاعاندا، ودان بيىككە شىعاتىن ەشكىم جوق ەدى...“. جاڭ فۇشين كوزىن جۇمىپ تۇرىپ تىلشىگە ٴسوزىن ٴۇزىپ ـ ٴۇزىپ ايتتى.

قۇرباندار ەسكەرتكىش قابىرعاعا ىلىنگەن رەڭسىز سۇرەتتەر عانا ەمەس، ولار دا ەت جۇرەكتى، سۇيىسپەنشىلىگى مەن ۋايىمى بار جاندار ەدى، ولاردىڭ ىقىلاسى مەن جاۋاپكەرشىلىگى ماڭگى ەستە ساقتالادى.

”سول كۇنىنەن باستاپ، رەسمي ساقشى بولىپ، ساپتاستارىم باسىپ بولماعان جولدى جالعاستىردىم“

سۇحبات قابىلداعاندا سۇلايمان ٴماسۇت ٴبىر پارشا قاستەرلى سۇرەتتى الىپ شىقتى، ول سەرىقبۇيا ساقشى بولىمشەسىندەگى حالىق ساقشىلارىنىڭ 2012 ـ جىلعى توپتىق سۇرەتى، سونداي ـ اق كوپشىلىكتىڭ سوڭعى توپتىق سۇرەتى ەكەن. دەلو تۋىلعان كۇنى ساقشى بولىمشەسىنىڭ 5 حالىق ساقشىسى مەن 2 كومەكشى ساقشىسى ەرلىكپەن قۇربان بولدى.

2013 ـ جىلى سۇلايمان ٴماسۇت سەرىقبۇيا ساقشى بولىمشەسى جاڭاۋات باسقارۋ اۋماعىنداعى الەۋمەتتىك اۋماقتىڭ حالىق ساقشىسى بولاتىن. 4 ـ ايدىڭ 23 ـ كۇنى احمەتجان وبۇل ەكەۋى قاشقار قالاسىنان ەندى عانا ٴىسساپاردان ورالعان بولاتىن، وقيعا تۋىلعانىن ەستي سالا دەرەۋ شايقاسقا كىرىسەدى. ”سول كەزدە ٴبىر لاڭكەس ەلەمەنت كوشەگە تىعىلىپ الدى، قۇلاققا ۇرعان تاناداي جەم ـ جىرت كۇي كەشتىك، مەن مىلتىقتا تاعى ٴبىر تال وق بار دەپ مەجەلەپ، جاڭ فۇشينگە ٴيشارات ٴبىلدىردىم، ەكەۋمىز تەك ۋاقىتتا وق شىعارىپ، ونى جالمانىنان تۇسىردىك“.

ساپتاستارىنىڭ مۇردەسىنىڭ قيراندىسىنىڭ اراسىنان ٴبىر ـ بىردەن شىعارىلعانىن كورگەن سول جىلى نەبارى 26 جاستاعى وسى جاس حالىق ساقشىسى وراسان زور پسيحيكالىق سوققىعا ۇشىرادى.

وقيعا تۋىلعان جەردى تازالاعاندا سۇلايمان ٴماسۇت ٴبىر مۇردەدەگى قول ساعاتتان ونىڭ ليۋ مۇ ەكەنىن تانىدى. دەلو تۋىلاردان ٴبىر كۇن بۇرىن ليۋ مۇ قىزمەتتەن اقىرلاستىرىپ، دوستىق شەڭبەرىنە ”اقىرى ۇيىقتايتىن بولدىم“ دەپ جاريالاعان ەدى. ”سول كەزدە قاشقاردا بولاتىنمىن، كورگەن سوڭ وعان ماداق ايتىپ، ٴبىر اۋىز لەبىز جازعانمىن. ونىڭ ماڭگىلىك ۇيقىعا كەتكەنىن مۇلدە قابىلداي المادىم“، ـ دەدى سۇلايمان ٴماسۇت وسى ٴسوزدى ايتىپ بولىسىمەن ۇنسىزدىككە شومىپ.

قايعىدان قابىرعاسى سوگىلە اققان كوز جاسى، ۋزەگىن ورتەگەن ساعىنىش، ماڭگى ۇمىتىلمايتىن وشپەندىلىك سۇلايمان ٴماسۇتتى ٴبىر تۇندە تولىستىردى. ”مەن ٴوزىمدى 4 ـ ايدىڭ 23 ـ كۇنىنەن كەيىن عانا ناعىز ساقشى بولا الدىم دەپ ويلايمىن. ساپتاستارىم بىترە الماعان جۇمىستارىن بىزگە قالدىرىپ كەتتى، مەنىڭ لاڭكەستىككە قارسى تۇرۋ كۇرەسىم باستالدى، ەشقاشان دا كەرى قايتپايمىن“، ـ دەدى ول.

دەلو تۋىلعانىنان كەيىنگى ەكىنشى كۇنى ول ايەلىنە ەگەر بالام 18 جاسقا تولاردان بۇرىن قۇربان بولسام، سۇيەگىمدى تۇرپانداعى تۋعان جەرىمە اپارىپ جەرلەڭدەر؛ ەگەر بالام ەرجەتكەننەن سوڭ قۇربان بولسام، سۇيەگىمدى قىزمەت ىستەگەن جەرىمە جەرلەڭدەر دەپ تاپسىرادى.

8 جىلدان بەرى سۇلايمان ٴماسۇت شەت ـ شالعاي جەردەگى ساقشى بولىمشەسىندە قالدى، باستاپقىدا اۋات ساقشى بولىمشەسىندە تۇرسا، بۇگىن شۇڭقىرشاق ساقشى بولىمشەسىندە ىستەيدى، اۋدان قالاشىعىنان 100 نەشە كيلومەتر شالعايدا، تۇگەلدەي لاڭكەستىككە قارسى تۇرىپ، ورنىقتىلىقتى قورعاۋ جاعدايى ٴبىرشاما كۇردەلى ٴوڭىر. ول سول ٴبىر لاڭكەستىك شابۋىلدىڭ اشتى ساباعىن قاي ـ قاشان دا ەسىنەن شىعارعان ەمەس. ”ساقتىق دابىلىن دامىلسىز قاعىپ، ۇنەمى قىراعىلىقتى ساقتاۋ كەرەك. مەيلى جولدا كەتىپ بارا جاتسام دا، الدە بىرەۋمەن اڭگىمەلەسىپ تۇرسام دا، ٴار ادامنىڭ كوز جانارىنا، ٴتىپتى، تىنىس الۋىنا دەيىن تاپتەشتەي باقىلايمىن. ماسەلەگە ەڭ جامان جاعىنان تولعانامىن، حالىق ساقشىلارى دەلو بىتىرۋگە شىعار الدىندا، ولارعا حاۋىپسىزدىك ىستەرىن قايتا ـ قايتا تاپسىرامىن“، ـ دەدى ول.

”وسى بىرنەشە جىل بويى مەن ولاردىڭ نە ٴۇشىن لاڭكەس ەلەمەنتتەرگە اينالعاندىعى جونىندە تولعاندىم. شەكارا سىرتىنان كەلگەن زورلىقتى كۇش لاڭكەستىك دىبىس ـ بەينە كەسكىندەرى وتە تەز تارالىپ، ۇشقارى يدەيا تەرەڭ سىڭالاپ كىرگەن؛ وڭتۇستىك شينجياڭداعى بۇقارانىڭ مادەنيەت دەڭگەيى تومەن بولىپ، وتە وڭاي الجاسقان. زورلىقتى كۇش لاڭكەستىك قىلمىستارىنا سوققى بەرۋ مەن ۇشقارىلىقتى الاستاۋ قىزمەتى بىردەي ماڭىزدى“، ـ دەدى سۇلايمان ٴماسۇت.

وسىدان كەيىن ول ٴار كۇنى جيىن جوق بولسا بولعانى، بۇقارادان احۋال ۇعىسۋعا باراتىن بولدى. قاراستى اۋماعىنداعى 26 قىستاقتى ٴبىر اپتادا ٴبىر رەت ارالاپ، بۇقارانىڭ قيىنشىلىعىن، ارمان ـ تىلەگىن ۇعىسىپ، پارتيانىڭ ابزال ساياساتىن جانە زاڭ بىلىمدەرىن ۇگىتتەيدى، ٴالسىز بۋىنداردى، ولقىلىقتاردى قاراستىرادى. ”كەڭسەدە وتىرا بەرسەم الاڭسىز بولا المايمىن“، ـ دەيدى ول.

2018 ـ جىلدان باستاپ سۇلايمان ٴماسۇت قاراستى اۋماعىنداعى ٴبىر دەلونىڭ دەرەگىنىڭ سوڭىنا ٴتۇسىپ، 3 جىلدان بەرى قاداعالاپ كەلگەن، بيىل 7 ـ ايدا توتەنشە تەرگەۋگە جاسىرىنعان، 49 ادامدى شارپىعان زورلىقتى كۇش لاڭكەستىك ۇيىمى اقىرى اشكەرەلەندى.

”قازىر وڭتۇستىك شينجياڭ ورنىقتى، جاراسىمدى، ۇشقارىلىقتى الاستاۋ قىزمەتى دە وراسان زور ونىمدىلىككە قول جەتكىزدى. سىزدەر كەلەر جولى سەرىقبۇياعا كەلگەندەرىڭىزدە بەيسەنبى بازار كۇنگى شالقىعان حالىقتىق شارۋاشىلىقتى، ٴسوز جوق، سەزىنەسىزدەر، ورنىقتىلىقتىڭ پايداسى ٴار ۇلت بۇقاراسىنا ىرىس ـ قۇت اكەلدى“، ـ دەدى سۇحبات اقىرلاسقاندا سۇلايمان ٴماسۇت تىلشىگە، ـ ساپتاستارىمىز وتەپ بولماعان بورىشتى ٴبىز، ٴسوز جوق، قۇلشىنا وتەيمىز، ساپتاستارىمىز ومىرىمەن قورعاعان مەكەندى ٴبىز، ٴسوز جوق، بار كۇشىمىزبەن قورعايمىز.